

Kur'ân-ı Kerim'de Geçen Dua Âyetlerinin Muhtevası Nedir?

22 Nisan 2025

Kur'ân-ı Kerim'de dua ile ilgili âyetler geniş bir yer tutar. İki yüz kadar âyet doğrudan dua ile ilgilidir. Ayrıca tesbîh, hamd, şükür, istiâne (Allah'tan yardım dileme), istiâze (kötü ve şerli olan her şeyden Allah'a sığınma), tazarru (kendi eksikliğini bilerek Allah'a yalvarma), tövbe ve istiğfar gibi kulun Allah'a yönelişini ve isteklerini ifade eden çok sayıda âyet de dua ile alakalıdır. Dua ile ilgili âyetlerin bir kısmında insanların Allah'a dua etmeleri emredilmiş, duanın usûl, âdâb ve tesirleri üzerinde durulmuştur. (en-Nisâ, 4/32; el-A'râf, 7/29, 55, 180; Yûsuf, 12/86; el-Mü'min, 40/60) Örneğin Allah Teâlâ; "Kullarım sana, beni sorduğunda (söyle onlara): 'Ben çok yakıным.

Bana dua ettiği vakit dua edenin dileğine karşılık veririm.'..." (el-Bakara, 2/186) buyurarak insanların dua ile kendisine yönelmelerini istemiştir. Bazı sûre ve âyetler dua metinleri mahiyetindedir. Fâtîha sûresi buna güzel bir örnektir: "Rahmeti sonsuz, merhameti tükenmez olan Allah'ın adıyla. Bütün övgüler, âlemlerin Rabbi olan Allah'a yaraşır. O, sonsuz merhametiyle lütuf ve ihsanda bulunan, rahmetiyle her şeyi kuşatandır. Hesap gününün tek hâkimidir. (Rabbimiz) yalnız Sana kulluk eder ve yalnız Senden yardım dileriz.

Bizi doğru yola ulaştır. (Hidâyete erdirerek) nimet verdiği kimselerin yoluna; gazaba uğrayanların, ya da sapıtanların yoluna değil." (el-Fâtîha, 1/1-7) Bakara sûresinin 201. âyeti, dua olarak en çok okunan âyetlerdendir: "...Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyilik ver, âhirette de iyilik ver; bizi cehennem azabından koru." Nitekim Hz.

Peygamber (s.a.s.) dua ederken sıkça bu âyeti okumuş (Buhârî, De'avât, 55 [6389]; Müslim, Zikir, 26 [2690]) ve okunmasını tavsiye etmiştir. (Müslim, Zikir, 23 [2688]) Peygamberimiz (s.a.s.), ümmet-i Muhammed'in her bir ferdi kuşatıcı mahiyetteki Bakara sûresinin sonundaki şu duaların her gece okunmasını tavsiye etmiş ve okuyan kişiye (sevap olarak veya kötülerin şerrinden muhafaza etmesi bakımından) yeteceğini ifade buyurmuştur (Buhârî, el-Meğâzî, 12 [4008]; Müslim, Salâtü'l-müsâfirîn, 255 [807]): "...Rabbimiz! Unutur ya da yanılırsak bizi sorumlu tutma! Rabbimiz! Bize, bizden öncekilere yüklediğin gibi ağır yük yükleme! Rabbimiz! Bize gücümüzün yetmediği şeyleri yükleme! Bizi affet, bizi bağışla, bize acı! Sen bizim Mevlâmızsın!

Kâfirler toplumuna karşı bize yardım eyle!" (el-Bakara, 2/286) Âl-i İmrân sûresindeki; "Rabbimiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi eğriltme. Bize tarafından rahmet bağışla..." (Âl-i İmrân, 3/8), "...Rabbimiz! İman ettik; bizim günahlarımızı bağışla, bizi ateş azabından koru!" (Âl-i İmrân, 3/16), "Rabbimiz! İndirdiğine inandık ve Peygamber'e uyduk. Şimdi bizi (birliğini ve

peygamberlerini tasdik eden) şahitlerden yaz...” (Âl-i İmrân, 3/53) âyetleri, mü'minlere istikâmet üzere olmayı, bağışlanma dilemeyi ve hidâyete ulaşma yollarını öğreten dua âyetlerindendir.

Yine Âl-i İmrân sûresinin 191-194. âyet-i kerîmelerinde; inananların her hâlûkârda Allah Teâlâ'yı andıkları, göklerin ve yerin yaratılışı üzerinde tefekkür ettikleri belirtilmekte ve ardından yaptıkları dualarında; cehennem azabından Allah'a sığındıkları, günahların bağışlanıp kötülüklerinin örtülmesini, vefat ederken iyilerle birlikte canlarının teslim edilmesini, âhirette vadettiği nimetlere ulaştırmasını ve hesap gününde kişiyi rezil rüsva etmemesini niyazda bulundukları ifade edilmektedir. Kur'ân-ı Kerim'de her hususta Allah'a niyaz eden ve yakaran peygamberlerin duaları da bulunmaktadır. Bu bağlamda Hz. Âdem (a.s.) ve eşi Hz. Havva'nın cennetten çıkarıldıktan sonra bağışlanmaları için yaptıkları “...Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik.

Eğer bizi bağışlamaz ve bize acımazsan mutlaka ziyan edenlerden oluruz.” (el-A'râf, 7/23) şeklindeki duayı, müminler tevbe istiğfar ederken daima zikrederler. Hz. İbrâhim'in (a.s.) duaları Kur'ân-ı Kerim'de bir hayli yer tutar. Bunların başında; “Rabbim! Bana sâlihlerden olacak bir evlat ihsan et!” (es-Sâffât, 37/100), “Rabbimiz! Bizi sana boyun eğenlerden kıl, neslimizden de sana itaat eden bir ümmet çıkar, bize ibadet usûllerimizi göster, tevbemizi kabul et; zira tevbeleri çokça kabul eden, çok merhametli olan ancak sensin.” (el-Bakara, 2/128) duaları gelir. Yine Hz.

İbrâhim'in (a.s.) rabbine ilticâ ederek çocuklarının ve zürriyetinin tevhid üzere olmaları, ibadet ve taat üzere yaşamaları için yaptığı dualar bizler için örnek mahiyettedir: “Rabbim! Beni ve soyumdan gelecekleri namazı devamlı kılanlardan eyle; ey Rabbimiz! Duamı kabul et!” (İbrâhîm, 14/40), “Rabbim! Bana hikmet ver ve beni iyiler arasına kat. Bana, sonra gelecekler içinde, iyilikle anılmak nasip eyle! Beni, Naîm cennetinin vârislerinden kıl... (İnsanların) diriltilecekleri gün beni mahcup etme. O gün ne mal fayda verir ne de evlât. Ancak Allah'a kalb-i selîm ile gelenler o günde fayda bulur.” (eş-Şuarâ, 26/83-89) Toplumunu ifsat etmek isteyenlere karşı Hz. Lût (a.s.) şöyle dua etmiştir: “Rabbim!

Beni ve ailemi, onların yapageldikleri kötü şeylerden kurtar.” (eş-Şuarâ, 26/169), “...Rabbim! Şu fesatçılar güruhuna karşı bana yardım eyle.” (el-Ankebût, 29/30) Hz. Yûsuf (a.s.) da kendisine tuzak kuranlara karşı şöyle dua etmiştir: “...Ey Rabbim! Zindan bana, bunların benden istediklerinden daha iyidir! Eğer onların hilelerini benden çevirmezsen, onlara meyleder ve cahillerden olurum!” (Yûsuf, 12/33), “Rabbim! Mülkten bana (nasibimi) verdin ve bana (rüyada görülen) olayların yorumunu da öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Sen dünyada da âhirette de benim sahibimsin. Müslüman olarak canımı al ve beni sâlihler arasına kat!” (Yûsuf, 12/101) Hz. Şuayb'ın (a.s.) kavminin hadsizliklerine karşı yaptığı; “...Rabbimiz!

Bizimle kavmimiz arasında adaletle hükmet! Sen hükmedenlerin en hayırlısısın.” (el-A'râf, 7/89), “... Başarmam ancak Allah'ın yardımı iledir. Yalnız O'na dayandım ve yalnız O'na döneceğim.” (Hûd, 11/88) şeklindeki niyazları, iltica ve tevekküle örnek teşkil eden dualardandır. Kur'ân-ı

Kerîm’de Hz. Mûsâ’nın (a.s.) yaptığı birçok duayı görmekteyiz: “... Rabbim! Doğrusu kendime zulmettim. Beni bağışla...” (el-Kasas, 28/16) “...Rabbim! Beni zalimler guruhundan kurtar.” (el-Kasas, 28/21) O, kavminin yaptığı hatalardan dolayı Allah’a şöyle yalvarmıştır: “...Rabbim, beni ve kardeşimi bağışla, bizi rahmetine kabul et. Zira sen merhametlilerin en merhametlisisin!” (el-A’râf, 7/151), “...Rabbim!...

İçimizden birtakım beyinsizlerin işlediği (günah) yüzünden hepimizi helâk mi edeceksin?... Sen bizim sahibimizsin, bizi bağışla ve bize acı! Sen bağışlayanların en iyisisin! Bize, bu dünyada da iyilik yaz âhirette de. Şüphesiz biz sana döndük...” (el-A’râf, 7/155-156) Firavuna dini tebliğ etmekle görevlendirilen Hz. Mûsâ’nın (a.s.) kendisine verilen görevin hakkıyla başarıya ulaşması için yaptığı şu niyazlar; özellikle kısa, canlı, ahenkli ve etkili cümleleriyle Kur’ân’daki dua örneklerindendir: “...Rabbim! Yüreğime genişlik ver. İşimi bana kolaylaştır. Dilimden (şu) bağı çöz ki sözümü anlasınlar. Bana ailemden bir de vezir (yardımcı) ver, kardeşim Harun’u. Onun sayesinde arkamı kuvvetlendir. V e onu işime ortak kıl.

Böylece seni bol bol tesbih edelim. V e çok çok analım seni. Şüphesiz sen bizi görmektesin.” (Tâhâ, 20/25-35) Hz. Süleyman’ın (a.s.) yaptığı şu dua, yaratıcıya nasıl hamd ve şükredileceği hususunda örnektir: “...Ey Rabbim! Beni, bana ve ana-babama verdiğin nimetlere şükretmeye ve hoşnut olacağın iyi işler yapmaya muvaffak kıl. Rahmetinle, beni iyi kulların arasına kat.” (en-Neml, 27/19) Hz. Eyyûb (a.s.) de rabbine şöyle niyaz eder: “...Başıma bu dert geldi. Sen, merhametlilerin en merhametlisisin.” Bunun üzerine Yüce Allah onun duasını kabul ederek dert ve sıkıntılarını gidermiştir. (el-Enbiyâ, 21/83-84) Yine denize atılan ve bir balık tarafından yutulan Hz. Yûnus’un (a.s.), karanlıklar içinde; “...(Rabbim!) Senden başka hiçbir ilâh yoktur.

Seni tenzih ederim. Gerçekten ben zalimlerden oldum!” (el-Enbiyâ, 21/87) şeklinde yaptığı dua, bütün müminlerin dilinde tevbe ve istiğfâr duası olmuştur. Kur’ân-ı Kerim’de Peygamberimize (s.a.s.) ve müminlere yapmaları öğütlenen bazı dualar da zikredilmektedir: “... De ki! Allah bana yeter. O’ndan başka ilâh yoktur. Ben sadece O’na güvenip dayanırım. O yüce Arş’ın sahibidir.” (et-Tevbe, 9/129), “...Rabbim! Aramızda gerçekte hükmet, anlattıklarınıza karşı ancak Rahman olan Rabbimizden yardım istenir.” (el-Enbiyâ, 21/112), “... Rabbim! Eğer onlara yöneltilen tehdidi (dünyevî sıkıntıyı ve uhrevî azabı) mutlaka bana göstereceksen, bu durumda beni zalimler topluluğunun içinde bulundurma Rabbim!” (el-Mü’minûn, 23/93-94), “...Rabbim!

Şeytanların kışkırtmalarından sana sığınırım! Onların yanımda bulunmalarından da sana sığınırım!” (el-Mü’minûn, 23/97-98), “...Bağışla ve merhamet et Rabbim! Sen merhametlilerin en iyisisin.” (el-Mü’minûn, 23/118), “...Rabbim! Gireceğim yere dürüstlükle girmemi sağla; çıkacağım yerden de dürüstlükle çıkmamı sağla. Bana tarafından, hakkıyla yardım eden bir kuvvet ver.” (el-İsrâ, 17/80), “...Rabbim, benim ilmimi artır.” (Tâhâ, 20/114) Kur’ân’daki dua örneklerinde, insanların sadece kendileri için dua etmemeleri; anne-babalarına, eşlerine, çocuklarına, diğer yakınlarına ve bütün müminlere de dua etmeleri istenir: “Rabbim!

Küçüklüğümde onlar (annem-babam) beni nasıl yetiştirmişlerse, şimdi de sen onlara (öyle) rahmet et!...” (el-İsrâ, 17/24), “...Rabbimiz! Bize gözümüzü aydınlatacak eşler ve zürriyetler bağışla ve bizi takvâ sahiplerine önder kıl!” (el-Furkân, 25/74), “...Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!” (el-Haşr, 59/10) Hz. Nuh ve Hz. İbrâhim de kendilerinin, ana-babalarının, etraflarındaki müminlerin ve kadın-erkek tüm inananların bağışlanması için dua etmişlerdir. (Nûh, 71/28; İbrâhim, 14/41) İnsan dua ederken elbette kendisi için iyi olduğunu düşündüğü şeyleri ister.

Ancak Kur’ân Kerîm, insanın bazen hayır istediğini düşünerek şer olacak şeyi istediğine de dikkat çeker: “İnsan, hayır için dua ettiğini düşünerek (bazen) şerri ister. Zira insan pek acelecidir!” (el-İsrâ, 17/11) Nitekim Bakara sûresi 216. âyetinde; “...Bazen hoşlanmadığınız (kötü gördüğünüz) bir şey sizin için hayır olabilir. Arzu ettiğiniz bir şey de sizin için şerli olabilir. Allah her şeyi bilir, siz ise bilmezsiniz.” buyrulmaktadır. Hz. Nuh (a.s.) da duasında bu durumu dile getirmiştir: “...Rabbim! Senden hakkında bilgim olmayan şeyi istemekten sana sığınırım.

Eğer beni bağışlamaz ve esirgemezsen, ziyana uğrayanlardan olurum!” (Hûd, 11/47) Aynı zamanda inananlar için bir öğüt, hidâyet, rahmet ve şifa kaynağı olan Kur’ân Kerîm’de, kulların maddî ve manevî hastalık, sıkıntı vb. durumlarda Yüce Allah’a sığınması öğütlenmektedir. (et-Tevbe, 9/14; Yûnus, 10/57; el-İsrâ, 17/82; el-Enbiyâ, 21/83-84; eş-Şu’arâ, 26/80; Fussilet, 41/44) Bununla birlikte Kur’ân-ı Kerîm, insanın darlıkta olsun genişlikte olsun daima dua etmesini ister. Sadece başı dara düştüğünde dua etmesini yeterli görmez.

Bu konuda Yüce Allah şöyle buyurmaktadır; “İnsana bir zarar geldiği zaman, yan yatarak, oturarak veya ayakta durarak (o zararın giderilmesi için) bize dua eder; fakat biz ondan sıkıntısını kaldırıncaya, sanki kendisine dokunan bir sıkıntıdan ötürü bize dua etmemiş gibi geçip gider...” (Yûnus, 10/12) Bir şeyin olmasını isteyen kişi hem elinden geleni yapacak hem de dua edecektir.

Nitekim Kur’ân’da Müminlere, iman etmelerinden sonra ısrarla sâlih amel işlemlerinin emredilmesi, sözlü ve fiili duanın birbirinden ayrılmaması gerektiğini göstermektedir: “İman edip sâlih amel işleyenlere, zemininden ırmaklar akan cennetler verileceğini müjdele...” (el-Bakara, 2/25) Bu itibarla akıl ve irade sahibi insan, ancak ortaya koyduğu en temel eylemlerden birisi olan kulluk ve dua ile Allah katında bir kıymete erişebilir: “(Resûlüm!) De ki: (Kulluk ve) yalvarmanız olmasa, Rabbim size ne diye değer versin?” (el-Furkân, 25/77) Kur’ân-ı Kerim’de yer alan duaların sadece dünya hayatıyla sınırlı olmadığı, âhiret âleminde de devam edeceği anlaşılmaktadır.

Cennetliklerin, âhirette kavuşacakları nimetlerden dolayı Allah’a samimi bir kalple yapacakları dualarda büyük bir mutluluğun ve huzurun izleri görünmektedir: “Onların oradaki duası: «Allah’ım! Seni noksan sıfatlardan tenzih ederiz!» (sözleridir). Orada birbirleriyle karşılaştıkça söyledikleri ise «selâm» dır. Onların dualarının sonu da şudur: Hamd, âlemlerin Rabbi Allah’a

mahsustur.” (Yûnus, 10/10) Sonuç itibarıyla Kur’ân-ı Kerîm’de, kulun; her hâlde Allah’a hamd-u senâ etmesi, O’na niyaz edip günahından afv ve mağfîret dilemesi, darlıkta ve genişlikte, hastalıkta ve sıkıntılı durumlarda O’ndan yardım istemesi, dünya ve âhiret saâdeti için Allah’a yalvarması istenmektedir.

Yine insanın; sadece kendisi için değil de anne-babası, eşi, çocukları, akrabaları ve bütün müminler ve onların tevhid üzere kulluk edip, taatten ayrılmamaları için dua etmesi de öğütlenmektedir. Yapılan bu yakarışlar karşısında Yüce Allah’ın, kulunun her an yanında olduğu ve ona cevap verdiği, dualarını kabul edip sıkıntılarını giderdiği de Kur’ân-ı Kerim’de bildirilmektedir. Hz. Âdem’den (a.s.) Peygamberimiz’e (s.a.s.) kadar bütün peygamberlerin her fırsatta Allah’a niyazda bulunup ona iltica ederken yaptıkları yakarışlar, bizler için en güzel dua örneklerini teşkil eder.

Kaynak: Diyanet İşleri Başkanlığı, Din İşleri Yüksek Kurulu Fetvaları (12. Baskı, 2025), s. 511